

Beteckning: _____

Akademien för hälsa och arbetsliv

Vårdhundens inverkan på äldres hälsa och välbefinnande inom äldreomsorgen
ur vårdpersonalens perspektiv – En kvalitativ intervjustudie

Natalie Richwald & Annika Wallström
Våren 2011

Examensarbete, 15 hp, grundnivå
Omvårdnadsvetenskap

Sjuksköterskeprogrammet 180 p
Examinator: Marja-Leena Kristofferzon
Handledare: Maria Lindberg

Sammanfattning

Introduktion: Äldre i samhället blir allt fler och kraven på varierad omvårdnad ökar, människans ska ses som en multidimensionell odelbar helhet. Syftet var att beskriva hur vårdpersonalen upplever vårdhundens inverkan på äldres hälsa och välbefinnande inom äldreomsorgen. *Metod:* Metoden var en beskrivande design med en kvalitativ ansats och bygger på tio halvstrukturerade intervjuer med vårdpersonal från två olika äldreboenden. Kvalitativ manifest innehållsanalys har valts som analysmetod av intervjuerna. *Resultat:* Studien beskrev hundens inverkan på äldre i flera dimensioner. Hunden inverkade på äldres känslor genom att sprida glädje, skapa lugn samt höja stämningen. Den kunde även fylla behovet av närhet och beröring samt motivera till meningsfull aktivitet och rörelse. Hundens närvaro skapade en trivsamt socialt samvaro genom att de äldre öppnade sig, kommunicerade mer och hunden blev ett samtalsämne. Den väckte gamla minnen, skapade nya och hjälpte de äldre att upprätthålla minnet. *Slutsats:* Vårdpersonalen som deltog som informanter i studien var positiva till vårdhundar i äldreomsorgen. De berättade om vårdhundars positiva inverkan på äldres hälsa och välbefinnande i flera dimensioner.

Nyckelord: Äldre, välbefinnande, livskvalitet, äldreboende, animal-assisted therapy, vårdhund.

Summary

Introduction: Elderly in society is increasing and varied demands for care increases, man are supposed to be seen as a multidimensional unified whole. The aim was to describe how health professionals experience therapy dog's impact on older people's health and well-being.

Method: The method was a descriptive design with a qualitative approach and is based on ten semi-structured interviews with health professionals from two different nursing homes.

Qualitative manifest content analysis was chosen for analysis of the interviews. *Result:* The study described the dog's impact on elderly in several dimensions. The dog affected elderly's emotions by spreading joy, create peace and elevate the mood. It could also fill the need for closeness and touch, and motivate to meaningful activity and movement. The dog's presence created a pleasant social interaction by open up the elderly's mind, they communicated more, and the dog became a topic of conversation. It brought old memories back, created new ones and helped the elderly to maintain their memory. *Conclusion:* The Health professionals that participated as informants in the study were positive about the use of therapy dogs in elderly nursing. They talked about the therapy dog's positive impact on older people's health and well-being in multiple dimensions.

Key words: Elderly, well-being, quality of life, nursing home, animal-assisted therapy, animals, therapy-dog.

*En kall nos.
Ett par fuktiga, runda ögon.
En varm blick.
En tass som lyfts och ett huvud som läggs på sned.
Öron som försöker uppfatta och förstå...
Din hund.*

*Han bad inte få komma till Dig.
Han bara kom för Du ville ha honom.
Han kom till Dig för att ge Dig vänskap
då andra sviker,
sympati då andra är emot Dig,
Han kom för att ge Dig kärlek
då Du känner Dig utelämnad,
sällskap då Du är ensam.*

*Han gör Dig på gott humör då Du är ledsen
tar emot Dig med glädjetjut
då Du äntligen kommer hem.*

*Han är någon som behöver Dig,
någon att smeka, leka med
och ha roligt med.*

*Han är beroende av Din omtanke
och Din kärlek.
Han protesterar inte
då Du missförstår honom.
Han är utlämnad till Dig
på gott och ont.*

*Han ger Dig sköna,
avkopplande promenader.
Han ger Dig sällskap.
Han ger Dig kärlek och glädje.
Han vaktar och skyddar Dig.
Han varnar om främmande kommer.
Han överger Dig inte så länge han lever.
Han ger Dig trygghet.*

Vad ger Du?

En dikt av Anders Hallgren

Tillstånd för användning av dikten har erhållits via telefonsamtal med författaren Anders Hallgren.

Innehållsförteckning

Introduktion.....	1
1.1 Äldre i Sverige.....	1
1.2 Definition av hälsa.....	1
1.3 Livskvalitet och välbefinnande för äldre.....	2
1.4 Negativ inverkan på äldres livskvalitet och välbefinnande	3
1.5. Djurens inverkan på människor.....	4
1.5.1 Äldre och djur.....	5
1.6. Djur i vården.....	5
1.6.1 Vårdhundens användningsområden.....	6
1.7 Problemformulering.....	7
1.8 Syfte.....	7
1.9 Frågeställningar.....	7
2. Metod.....	8
2.1 Design.....	8
2.2 Urvalsmetod och undersökningsgrupp.....	8
2.3 Datainsamlingsmetod.....	8
2.4 Tillvägagångssätt.....	9
2.5 Dataanalys.....	10
2.6 Forskningsetiska överväganden.....	10
3. Resultat.....	11
3.1 Miljön för studien.....	11
3.2 Vårdhundens syfte och användning.....	12
3.3 Emotionell stimulering och beröring.....	13
3.4 Meningsfull aktivering.....	15
3.5 Social aktivering och stimulans av minnet.....	17
3.6 Hinder för vårdhund och lösningar på problem.....	18
4. Diskussion.....	20
4.1 Huvudresultat.....	20

4.2 Resultatdiskussion.....	20
4.3 Metoddiskussion.....	23
4.4 Allmän diskussion.....	25
4.5 Slutsats.....	27
5. Referenser.....	28

1. Introduktion

1.1 Äldre i Sverige

Under en längre tid har Sveriges befolkning åldrats. Enligt statistiska centralbyrån (2002) bestod Sveriges befolkning år 2002 av 17,2% äldre människor över 65 år. Denna siffra beräknas stiga till ca 21 % 2020, alltså ca var femte person kommer då att vara över 65 år. I och med detta kommer trycket på långtidsvården inom den offentliga sektorn att öka. För att möta detta tryck i framtiden krävs utveckling av nya metoder inom äldreomsorgen för att kunna behålla den välfärd vi har. Den så kallade äldreformen utformades under 90-talet och innebar att kommunerna fick helhetsansvar över äldres boende och omvårdnad, en helhetssyn inom äldrevården skulle erbjudas. I och med detta utarbetades en nationell handlingsplan för att tillgodose äldres behov av omsorg och omvårdnad. Mål som ett aktivt liv, inflytande över sin vardag och tillgång till god vård och omvårdnad var några av handlingsplanens punkter (Regeringskansliet 2004).

1.2 Definition av hälsa

Hälsa har genom alla tider varit ett centralt begrepp för människan, den skapar möjligheter och begränsningar för hur vi kan leva våra liv och nå våra mål. Hälsa är något som är högst subjektivt och är inte samma för alla. Begrepp som kan förknippas med hälsa är trivsel, kroppslig och själslig funktion, ett gott humör och positiv inställning. Omvårdnadsteoretikern Katie Eriksson beskriver i sin omvårdnadsteori vikten av att se människan som en odelbar helhet, att frånvaro av sjukdom inte är samma sak som hälsa. Hon definierar hälsa som ett tillstånd av friskhet, sundhet och välbefinnande, att både fysiska och psykiska faktorer påverkar människans upplevelse av hälsa (Kristoffersen *m.fl.* 2005). I hälso- och sjukvårdslagen står det att läsa att goda levnadsförhållanden och god livskvalitet är betydande för hälsan (SFS, 1982:763). Livskvalitén speglar stora delar av de subjektiva dimensionerna i hälsobegreppet, livskvalitet är i stor grad hur människan uppfattar sin livssituation. Psykologen Siri Naesse beskriver att livskvalitet betyder att man har det bra, har goda känslor och positiva bedömningar av livet (Kristoffersen *m.fl.* 2005).

1.3 Livskvalitet och välbefinnande för äldre

Välbefinnande och hälsa beskrivs i studier som något komplext, ett fenomen med mångfaldigt olika dimensioner och karaktärsdrag (Hjaltadottir & Gustafsdottir 2007, Borglin *m.fl.* 2005). Det har visat sig i studier att det är viktigt för äldre i förhållande till god livskvalitet att vara oberoende och bo kvar i det egna hemmet så långt det är möjligt och undvika flytt till ett äldreboende (Harrefors *m.fl.* 2009, Larsson *m.fl.* 2009, Borglin *m.fl.* 2005). I en studie av Borglin *m.fl.* (2005) framkommer det att äldre som fortfarande bor kvar i det egna hemmet förknippar livskvalitet med att ha en form av förankring till livet, genom positiv inställning och acceptans till åldrandet. Annat som var viktigt för en god livskvalitet var balans mellan meningsfull aktivering, hälsa och inte oro sig över framtiden samt en meningsfull vardag och social stabilitet genom vänner och familj. Rennemark *m.fl.* (2009) beskriver hur fysisk aktivering positivt inverkar på äldres livskvalitet. Fysisk aktivering gör att de äldre blir engagerade och känner social och emotionell förankring till sin vardag. Thomas (2009), visar på i sin studie att äldres välbefinnande gynnas av att de själva får ge stöd och omtanke till andra. Det framkommer att det ofta är viktigare att ge än att ta i förhållande till välbefinnande och livskvalitet.

I en studie av Hjaltadottir och Gustafsdottir (2007) beskrivs olika delar som är viktiga för äldre på äldreboenden i förhållande till livskvalitet utifrån de äldres perspektiv. En viktig del var att de skulle få tillgång till att utföra meningsfulla handlingar i sin vardag. De som deltog i speciella aktiviteter var mycket tacksamma över att dessa fanns, de välkomnade det nya och tyckte det var skönt att komma ifrån rutinerna som fanns på boendet. De tyckte det var roligt med sammanslutningar och gemensamma aktiviteter. Många av de boende spenderade sina dagar inomhus och ville hemskt gärna komma ut och ta en nypa luft lite då och då. I en studie av Dale *m.fl.* (2010) framkom det att äldre med stort socialt nätverk kände mer social samhörighet, bättre livskvalitet och minskat behov av omvårdnad i hemmet. Choi *m.fl.* (2008) beskriver i sin studie att de äldre uttryckte att de ville komma ut mer, de saknade sin frihet, de ville ha större utbud av olika/nya aktiviteter och komma ifrån rutinerna som var utformade på boendet.

I en studie av Borch och Hillervik (2005) framkommer det att beröring är något viktigt i omvårdnadsarbetet. Beröring kan vara eller bli en positiv upplevelse för de äldre och skapa känsla av trygghet och välbefinnande. Men även negativa känslor som oro och känslor av att vara i beroendeställning kan uppstå i och med beröring. De beskriver att vi alla är olika och då

också reagerar olika på beröring vilket bör finnas i åtanke, ett professionellt bemötande är viktigt.

År 2005 fanns det ca 142 200 personer med en demens diagnos i Sverige, varav ca 64 500 bodde på ett särskilt boende enligt statistiska centralbyrån (2007). I en studie av Harmer och Orrell (2008) på personer med demens har det setts att underhållning/glädje gör en aktivitet meningsfull enligt de äldre, även sociala aktiviteter var viktiga. Känsla av att vara värdefull och bli stimulerad kunde ske genom att prata om de äldres förflutna, ha besökare som visade intresse för de boende, eller en aktivitet som speglade ett intresse från tidigare i livet. När de äldre mer konkret skulle uppge vilka aktiviteter som var meningsfulla för dem kom exempel som promenad upp, men att brist på tillfällen och motivation stoppade det. De nämnde även att de vill ha fler aktiviteter som betydde något.

1.4. Negativ inverkan på äldres livskvalitet och välbefinnande

Tidigare studier visar på att just ensamhet är något som är påtagligt för många äldre. Barn bygger upp egna liv och flyttar, ibland långt bort, eventuella partners dör, vissa har ingen familj alls och vänner dör allt eftersom, många äldre bli ensamma kvar (Guzman *m.fl.* 2009).

Många äldre blir med tiden tvungna att lämna sina hem och flytta till ett äldreboende där de kan få den vård de är i behov av. I studier har det visat sig att frågan om just flytt till äldreboende dels är viktig för de äldre, men också mycket känslig. De såg steget att flytta som en väldigt stor omställning, att vara beroende av andra sågs ofta som något negativt (Harrefors *m.fl.* 2009, Larsson *m.fl.* 2009, Borglin *m.fl.* 2005). När dagen kommer då de äldre inte längre kunde klara sig helt själva kunde en känsla av maktlöshet och hjälplöshet infinna sig, de kunde inte styra sin framtid på samma sätt som förr, känslor så som rädsla för isolering, bli utan vänner och familj kunde bildas (Anderberg & Berglund 2010, Larsson *m.fl.* 2009). När ämnet om framtiden och eventuell flytt till äldreboende kom upp blev många äldre ledsna och tysta i Harrefors intervjustudie (2008). Att vara oberoende och bo kvar i det egna hemmet är trots allt viktigt för den äldre enligt många studier (Harrefors *m.fl.* 2009, Larsson *m.fl.* 2009, Borglin *m.fl.* 2005).

Choi *m.fl.* (2008) visar på i sin studie att många äldre på äldreboenden känner sig deprimerade eller känner av negativa effekter av boendet, många upplever en sänkt livskvalitet. Ämnen som kom upp som påverkade detta var social isolering och ensamhet, förlorad autonomi, bortgång av vänner och släktingar, de monotona rutinerna och brist på meningsfulla

aktiviteter. De uttryckte att de ville gråta, de var ledsna, kände sig fångna, isolerade från omvärlden, hjälplösa, fast, värdelösa osv. Det framkom att deras medicinska tillstånd inte alls i lika stor utsträckning påverkade välbefinnandet och livskvalitén som de psykosociala delarna gjorde. I en studie av Scocco *m.fl.* (2006) framkom det att många som flyttade till ett äldreboende under den första tiden var deprimerade och hade sänkt livskvalitet. Detta försämrades hos många snarare än förbättrades inom en sex månaders period. Att vara deprimerad och ha ångest har en stark negativ inverkan på livskvaliteten och leder till en rad bieffekter som t.ex. högre intag av antidepressiva läkemedel enligt en studie av Smalbrugge *m.fl.* (2006).

Studier visar på att pensionärerna på äldreboenden ofta har dålig kontakt med varandra (Hauge *m.fl.* 2007, Sainio *m.fl.* 2008). I en studie av Hauge *m.fl.* (2007) visar det sig att det ofta blir tyst när personalen lämnar ett rum och pensionärerna blir lämnade kvar ensamma, då drar de sig ofta tillbaka till sina rum. De boende själva uppger att de känner att de inte har något att prata om med varandra. I en studie av Sainio *m.fl.* (2008) framkommer det att det ofta är kommunikationssvårigheter som är hindret. Den kommunikation som väl blir sker främst i samband med måltiderna då de äldre utbyter enstaka ord mellan varandra.

1.5. Djurens inverkan på människor

Florence Nightingale (1946) såg redan på 1800-talet att djur kan ha god inverkan på människors hälsa och välbefinnande. Ett djur kan vara en mycket god vän för en människa och inte minst för en sjuk och/eller äldre individ. De kan ge glädje och tillfredsställelse samt uppmuntra till aktivitet och skapa känsla av meningsfullhet.

Det har gjorts ett flertal studier på vilken betydelse bandet mellan djur och människor har för människan. I en svensk medicinsk studie framkom det att människors umgänge med djur likväl som umgänge med andra människor höjer nivåerna av oxytocin i kroppen och som en följd av det sjunker pulsen, kortisolkoncentrationen och blodtrycket (Handlin 2010).

I en studie där man jämfört nyblivna djurägare till hund eller katt med icke-djurägare visade det sig att djuräggande kan ha positiv inverkan på människors hälsa och beteende. Effekter som visade sig var en tydlig minskning av hälsoproblem hos de nyblivna djurägarna och hundägarna blev dessutom mer fysiskt aktiva. I studien visade det sig att detta varade under de 10 månader som studien pågick och menar därför att effekterna kan vara långsiktiga (Serpell 1991). I en svensk studie av djurägandets inverkan på bland annat hälsa, aktivitet och

arbete kom det fram skillnader mellan djurägare och icke-djurägare. Det visade sig att djurägarna oftare led av psykisk ohälsa samt smärta i huvud, nacke eller axlar men däremot uppskattade de sin generella hälsa högre än icke-djurägare. Andra positiva effekter som djurägandet hade var mer motion och mer fritid spenderad ute i naturen (Müllersdorf *m.fl.* 2010).

1.5.1 Äldre och djur

En studie från Filippinerna visar på att många äldre har ett behov av att ge kärlek och uppmärksamhet till någon för att finna livskvalitet och välbefinnande. Det visade sig att djur kan vara ett alternativ till denne någon. Det framkommer genom intervjuer med äldre i primärvården att en hund kan ge dem en känsla av ungdomlighet, mental stabilitet, höja deras humör, hjälpa dem att inse sitt egenvärde, känna sig behövda och uppskattade samt reducera känslan av ensamhet (Guzman *m.fl.* 2009). I en studie om äldre människors relationer till sällskapsdjur har det observerats ett ökat socialt samspel och mindre samtal om dålig hälsa. De äldre själva framhävde tre huvudpunkter som de såg som positiva med djur-terapi; nöjet som kontakten med djuren gav dem, den ökade kommunikationen och samspelet med både djur och andra boende samt variationen och något att se fram emot (Prosser *m.fl.* 2008).

1. 6. Djur i vården

Ett exempel på djur som används i vården är hästar och ridning. I en studie av Benda *m.fl.* (2003) kom det fram att barn med spastisk cerebral pares fick förbättrad symmetri i sina muskelrörelser vid ridning. Hästens rörelse i samband med ridningen gjorde att muskler aktiverades och stimulerades. Hästar har även använts som ett hjälpmedel inom psykoterapi för barn som upplevt våld inom familjen med goda resultat och då särskilt bland de yngsta barnen (Schultz *m.fl.* 2007). Något så enkelt som fiskar i ett akvarium kan ha positiv inverkan på människor. I en studie på 62 personer med Alzheimers sjukdom på särskilt boende studerades sambandet med att ha ett akvarium i matsalen och näringsintag samt viktförändringar hos deltagarna. Resultatet visade att näringsintaget och vikten ökade hos en stor del av deltagarna efter att akvaret sattes in i matsalen (Edwards & Beck 2002). Idag används även hundar inom vården, i en studie av Cole *m.fl.* (2007) undersöktes det hur animal-assisted-therapy inverkar på sjukhusinlagda personer med sviktande hjärtfunktion. I studien visar det sig att vid en hunds besök sjunker blodtrycket, adrenalin- och nordadrenalinvärden stabiliseras och ångestkänslor minskar. Banks och Banks (2002) visar på i sin studie att ett djur kan minska känslan av ensamhet hos de äldre på ett äldreboende. Djur

på äldreboenden i Sverige är egentligen inget nytt, det har varit alltifrån fiskar, burfåglar, katter eller hundar som bott på boendet eller tagits med dit av vårdpersonal. Det som dock är mer nytt och kommer alltmer är en strukturerad verksamhet med djur i vården. Där är hunden väl lämpad med sin särskilt goda förmåga att samspela med människor och tränas till att utföra beteenden på kommando (Höök 2010).

1.6.1 Vårdhundens användningsområden

Internationellt har arbetet med vårdhund kommit längre i utvecklingen, i England, USA och Österrike finns det utbildningar på universitetsnivå för vårdhundsförare och vårdhund används i stor utsträckning på olika vårdinstitutioner. Begreppen för vårdhund som används internationellt är Animal Assisted Therapy (AAT) och Animal Assisted Activity (AAA). AAT innebär att hunden ingår i ett vårdprogram för att förbättra patientens hälsa med tydliga mål att gynna fysiska, psykiska, sociala och existentiella dimensioner. AAA är en mer allmän aktivering för patienten bara med hjälp av att djuret är där (Beck-Friis *m.fl.* 2007).

Vårdhundskolan är en organisation i Sverige som utbildar vårdhundar, de har lämplighetsprövat och utbildat vårdhundsteam sedan 2008 och intresset har varit stort från patientorganisationer, vårdpersonal, chefer, politiker *m.fl.* De utbildar även legitimerad personal som t.ex. sjuksköterskor, sjukgymnaster och läkare i att skriva ut vårdhund på recept efter patientens önskemål och behov. Vårdhundsteamet, dvs. vårdhunden och föraren, kan arbeta med patienter i grupp eller enskilt och hjälpa till att motivera patienten till olika aktiviteter som exempelvis använda sina sinnen, socialt samspel, fysisk aktivitet, finmotorik eller samtal. Vårdhunden kan alltså användas på många olika sätt för att aktivera, roa, lugna eller träna olika funktioner (Höök 2010).

Det är en del forskat om hundens positiva inverkan på äldre med demens. Positiva effekter som ökat välbefinnande, minskad aggressivitet, minskad oro samt ökad socialisering (Kanamori *m.fl.* 2001, McCabe *m.fl.* 2002). Ett annat område där vårdhunden kan användas är i träning av kommunikationsförmågan hos personer med afasi. Studier har gjorts med vårdhundar som deltagit i kommunikationsrehabilitering av män som drabbats av stroke och afasi. I en Kanadensisk studie med en man i 60-årsåldern visade det sig att vårdhunden främjade återhämtningen av mannens verbala och icke-verbala kommunikationsförmåga (LaFrance *m.fl.* 2007). I en annan studie jämfördes det hur tre män med stroke och afasi upplever och svarar på kommunikationsrehabilitering, med samma läkare och behandlingsmål, men med och utan närvarande vårdhund. Alla deltagarna tyckte att

rehabilitering med vårdhunden var roligare och mer intressant än den utan, de kände en större motivation till träningen när de visste att hunden skulle vara med. Deltagarna upplevde även att rehabiliteringen gick bättre när vårdhunden deltog. I studien framkom det att behandlingsmålen uppfyllts eller överskridits för dem vilket visar på att vårdhundens närvaro hade effekt (Macauley 2006). Barker och Dawson (1998) utförde en studie där de undersökte hur AAT inverkade på sjukhusinlagda psykiatriska patienter med ångest. Det visade sig att efter sessionerna med hunden reducerades ångesten hos flertalet av patienterna som ingick i undersökningen. I majoriteten av de studier författarna läst och satt sig in i poängteras vikten av att mer forskning inom ämnet utförs, det framkom att djur kan ha en positiv inverkan inom många grenar i vården, men att det krävs mer forskning inom området för att säkerställa detta (Cole *m.fl.* 2007, Benda *m.fl.* 2003, Guzman *m.fl.* 2009).

1.7 Problemformulering

Andelen äldre i samhället ökar och kommer fortsätta öka vilket gör att kraven på forskning och utveckling inom omvårdnadsarbetet i äldreomsorgen kommer att öka. Det har även visat sig i studier att äldre som flyttar till äldreboenden kan ha en sänkt livskvalitet på grund av olika anledningar, som t.ex. social isolering och brist på meningsfulla aktiviteter. I tidigare studier har det framkommit hur hunden har påverkat välbefinnandet hos äldre inom bland annat primär- och demensvården i en positiv riktning, men det har inte gjorts många empiriska studier inom ämnet i Sverige. Författarna har även hittat mycket få studier om hur utbildad personal ser på hundens inverkan på äldres hälsa och välbefinnande. Majoriteten av de studier författarna satt sig in i poängterar att mer forskning krävs inom ämnet för att säkerställa djurens effekt på människors hälsa och välbefinnande. Därav har författarna valt att göra en empirisk kvalitativ intervjustudie med personal från två olika äldreboenden i Sverige, för att beskriva hur de upplever vårdhundens inverkan på de äldre.

1.8 Syfte

Syftet var att beskriva hur vårdpersonalen upplever vårdhundens inverkan på äldres hälsa och välbefinnande inom äldreomsorgen.

1.9 Frågeställningar

I vilket syfte används vårdhunden och på vilket sätt?

Hur upplever vårdpersonal att vårdhunden inverkar på äldres välbefinnande och hälsa?

2. Metod

2.1 Design

Författarna till denna studie har valt att utgå från en beskrivande kvalitativ design.

2.2 Urvalsmetod och undersökningsgrupp

Urvalsmetoden bestod av nonprobability sampling i form av bekvämlighetsurval (s.k. Convenience sampling), där väljer man ut intervjupersoner som är mest tillgängliga för studien (Polit & Beck 2008). Enhetscheferna på respektive äldreboende bads tillfråga lämplig vårdpersonal om deltagande i studien. Hur många som sammanlagt tillfrågades vet författarna inte, men målet var att intervjua sammanlagt tio personer. Undersökningsgruppen bestod av sammanlagt tio informanter, fem från vardera boende, totalt åtta undersköterskor, ett vårdbiträde och en sjuksköterska. Informanterna hade arbetat inom vården mellan 1-30 år. Alla informanter som deltog i studien var kvinnor. Inklusionskriterierna för deltagande var att de arbetade på ett boende som har regelbundna besök av vårdhund och att de boende var över 65 år.

2.3 Datasamlingsmetod

Datasamlingsmetoden bestod av halvstrukturerade kvalitativa intervjuer med omvårdnadspersonal från boenden som regelbundet besöktes av vårdhund. Halvstrukturerade intervjuer är en metod som kan användas då författarna vet vilket område de vill samla information om, men inte kan förutspå svaren i intervjun (Polit & Beck 2008). Inför intervjuerna utformade författarna en intervjuguide utifrån studiens syfte och frågeställningar. Sammanlagt bestod intervjuguiden av 12 frågor exklusive följdfrågor. De första frågorna i guiden bestod av allmänna frågor som yrkesprofession, antal år inom yrket/på boendet och hur boendet var utformat. De övriga frågorna bestod av frågor riktade mot syftet och frågeställningarna, frågor som vilken inverkan vårdhunden hade på fysiska, psykiska och sociala aspekter, hur de äldre reagerade på hunden, uttryck från de äldre angående hunden samt vilka problem som kunde uppstå av hundens besök. Vid behov ställdes följdfrågor för att säkerställa att det informanterna sa uppfattats rätt av författarna. Exempel på följdfrågor som ställdes var; kan du utveckla det, menar du så här... och hur upplevde du att de påverkade de äldre?

2.4 Tillvägagångssätt

Information om vart vårdhundar är verksamma fann författarna dels på hemsidan www.vardhundskolan.se, där finns det ett register över så kallade vårdhundsteam och deras kontaktuppgifter. Författarna tog kontakt med en vårdhundsförare i Mellansverige för vidare information om vart hon var verksam. Via henne fick författarna kontakt med boende nummer ett. Boende nummer två fick författarna kontakt med via hemsidan www.assistenthunden.se. Där fann författarna en vårdhundsförare som även var aktiv i Mellansverige, via hennes hemsida fanns mer specifik information om vart hon var aktiv.

Enhetscheferna på de boenden som framkom i kontakten med vårdhundsförarna kontaktades via e-post med förfrågan om deltagande i studien. Efter positiva svar från boendena skickades brev (e-post) ut till enhetscheferna om anhållande om tillstånd för att få utföra studien, information om studien bifogades.

Informationsbrev utformades till informanterna inför studien. Dessa informationsbrev skickades via e-post till de berörda boendena där enhetscheferna delade ut breven till berörd personal. Intervjuguiden bifogades även för att informanterna skulle få en liten aning om vad det var författarna var ute efter att ta reda på.

Tid och plats för intervjuerna bokades in med enhetschefer på respektive boende, tiderna anpassades efter informanternas och verksamhetens önskemål. Lokalerna där intervjuerna hölls på respektive boende var belagda på själva avdelningarna, men enskilda rum användes för att undvika eventuella störande moment. Intervjuerna bandinspelades.

Två testintervjuer utfördes för att se om något i intervjuguiden behövde redigeras i förhållande till studiens syfte och frågeställningar och för att testa författarnas intervjuteknik. Författarna ansåg att intervjuguiden inte behövde redigeras då de svar som kom fram var tillfredsställande i förhållande till studiens frågeställningar. Testintervjuerna inkluderades i resultatet. Under samtliga intervjuer deltog båda författarna för att på så sätt underlätta arbetet under analysfasen och för att bilda sig en känsla av vad som sagts. För att undvika eventuell förvirring under intervjuerna delades arbetet upp på så sätt att under intervjuerna på boende nummer ett var den ena författaren den aktiva parten som ställde frågorna, medan den andra tog en mer passiv roll och fyllde i med följdfrågor vid behov. Under intervjuerna på boende nummer två hade författarna ombytta roller.

2.5 Dataanalys

Det första som gjordes efter intervjuerna var att transkribera de bandinspelade intervjuerna ordagrant för att på så sätt inte mista känslan för intervjuerna och hur allt sades, författarna delade upp arbetet mellan sig så att den ena transkriberade första boendets intervjuer och den andra boende nummer tvås intervjuer, båda författarna lyssnade på samtliga intervjuer.

Inför själva analysen kodades alla intervjuer genom färgkodning och sifferkodning för att de lätt skulle kunna urskiljas och separeras från varandra, men också för att information inte skulle utebli från det slutgiltiga resultatet.

Det material som samlats in och transkriberats bearbetades med hjälp av manifest innehållsanalys inspirerad av Graneheim och Lundman (2004), vilket passade studiens syfte. Författarna delade upp arbetet mellan sig genom att en koncentrerade sig på analysen av boende nummer ett och den andra av boende nummer två. Transkriptionerna lästes om ett dussintal gånger för att få en förståelse av vad som verkligen sades och en förståelse av dess innehåll och helhet. Författarna fortsatte att arbeta på varsitt håll när de meningsbärande enheterna togs ut, kondenserades och koder skapades. Tabeller bildades där de meningsbärande enheterna, kondenseringen och koderna placerades in för att få det hela överskådligt. När arbetet med de meningsbärande enheterna, kondenseringen och kodningen ansågs klart träffades författarna igen och pratade ihop sig om vad som framkommit i analyserna och för att diskutera om de meningsbärande enheterna stämde överens med frågeställningarna och syftet med studien. Sedan fortsatte arbetet på varsitt håll med utformning av subkategorier och kategorier. Författarna har under hela processen haft kontakt med varandra för stöd samt kontroll av varandras arbete. Efter att författarna arbetat på varsitt håll med kategorierna träffades de för att diskutera de kategorier som framkommit och vilka som var relevanta för studiens syfte och frågeställningar. Författarna namngav sedan gemensamt kategorier som svarade på frågeställningarna och passade de koder och subkategorier som arbetats fram.

2.6 Forskningsetiska överväganden

Diskussion angående ansökan om etiskt tillstånd hos Gävle högskolas etiska råd ägde rum mellan författare, handledare och examinator, där kom det fram att detta inte behövdes då studiens syfte och frågeställningar inte skulle påverka de deltagande på något sätt på det personliga planet eller på något sätt var stötande. Godkännande för studien från respektive

enhetschef införskaffades innan intervjuerna ägde rum. Utgångspunkten för studien var att den var helt frivillig att delta i. Allt material hölls konfidentiellt, vilket innebar att endast författarna och handledaren tog del av det insamlade materialet. Författarna gav skriftlig information om projektets/studiens syfte och vad det skulle innebära att delta innan intervjun ägde rum genom informationsbrev till informanterna. Efter att de läst informationsbrevet tog informanterna beslut om deltagande i studien. Det framkom inte heller i studien vilka äldreboenden som besökts eller vart dessa ligger för att minimera risken för att det på något sätt ska kunna framgå vilket äldreboende som deltagit. Namn på vårdhund eller vårdhundsförare framkom inte. Under hela studien respekterades rättvisepincipen (alla behandlades lika), godhetsprincipen (författarna strävade efter att göra gott och öka informationen om vårdhund) och principen om att inte skada (ingen utsattes för fara och alla respekterades) (Olsson & Sörensen 2008).

3. Resultat

Från dataanalysen av de transkriberade intervjuerna uppstod fyra kategorier, ”Emotionell stimulering och beröring”, ”Meningsfull aktivering”, ”Social aktivering och stimulering av minnet” samt ”Hinder för vårdhund och lösningar på problem”. I resultatet presenteras först miljön för studien och därefter de båda frågeställningarna, den första som rubrik och den andra uppdelad efter de kategorier som framkommit. Under varje kategori presenteras figurer som representerar kategorierna och tillhörande subkategorier som framkommit i dataanalysen. Citat från intervjuerna skrivs med kursiv text samt markeras med citationstecken för att underlätta för läsaren. Vid varje citat finns en kod som representerar informanterna från det första boendet (1:1-1:5) och det andra boendet (2:1-2:5).

3.1 Miljön för studien

Informationen inhämtades med hjälp av totalt tio intervjuer av vårdpersonal på två olika äldreboenden. Dessa har författarna valt att kalla för boende nummer ett och boende nummer två. På bägge boendena beskrivs vårdhundsbesöken som ett populärt inslag både bland personal och boende, majoriteten av de boende tycker om att träffa hunden.

På boende nummer ett finns totalt 26 boende uppdelat på tre avdelningar och informanterna jobbade på olika avdelningar. I studien deltog en distriktssköterska och fyra undersköterskor. Tiden de arbetat på boendet varierad mellan 3-30 år. De har haft regelbundna besök av vårdhund i ca 1,5 års tid vid intervjutillfället, två timmar en dag i veckan, men det har varit

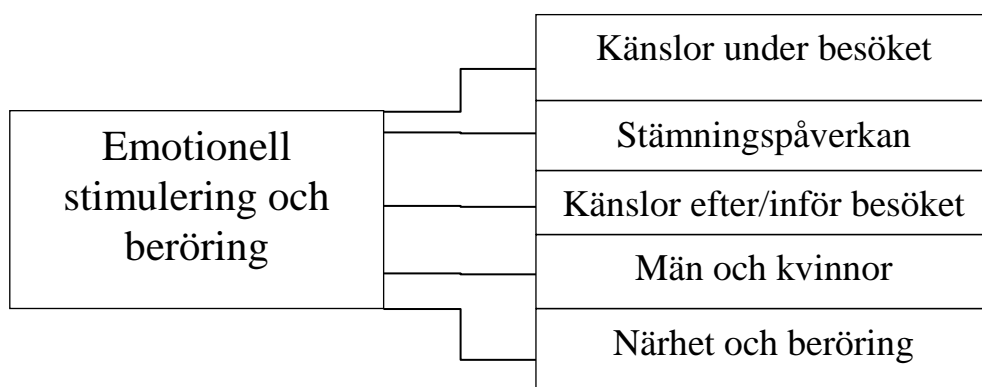
uppehåll vissa perioder av olika anledningar. Vårdhunden och föraren är ett diplomerat vårdhundsteam utbildade hos Vårdhundskolan. De träffar de äldre både i grupp, individuellt och går på promenader med dem. På det här boendet är vårdhunden alltid kopplad för att det ska vara så säkert och tryggt som möjligt. Vårdhundsföraren får någon form av ersättning för sitt arbete på boendet. Här är inte personalen så delaktiga i hundbesöken utan de förmedlar intresse mellan boende och vårdhundsföraren och för ihop dem, men sedan arbetar vårdhunden och föraren ostört med de äldre.

På boende nummer två finns totalt 82 boende, men personal som deltog i studien arbetar på den del av boendet som är särskilt för personer med demens som har totalt 21 boende uppdelat på två avdelningar. Informanterna bestod av ett vårdbiträde och fyra undersköterskor, tiden som de intervjuade arbetat på boendet varierade mellan 1-10 år. De har haft regelbundna besök av vårdhund i ca 1 års tid vid intervjutillfället, en timme en dag i veckan, men det har förekommit uppehåll vissa perioder av olika orsaker som exempelvis sjukdom och storhelger. Vårdhunden och föraren träffar de äldre främst i grupp genom att de äldre sitter runt ett bord och hunden springer lös på bordet och hälsar på dem. Vårdhunden och vårdhundsföraren arbetar helt ideellt på boendet och har gått sin utbildning till besöks- och terapihund hos Assistenthunden som är en internationell utbildning för vårdhundar. Här vill vårdhundsföraren att personalen är delaktiga i besöken genom att stötta de äldre i mötet med hunden, skapa kontakt mellan hunden och äldre, hjälpa dem att klappa osv.

3.2 Vårdhundens syfte och användning

På bägge boendena framkommer det att en speciell vårdhund används på grund av att den just är utbildad och lämplig för arbetet, ägaren har stor kontroll över den och hunden är då mycket tillförlitlig. På boende nummer ett framkommer det att syftet från början var att hunden skulle användas för att hjälpa att träna balansen på pensionärerna, träna upp talförmågan och så vidare. Men det fungerade inte riktigt som planerat och istället blev hundens syfte att vara en social samvaro, en underhållning, en infart till kontakt och kommunikation, en aktivitet utöver det vanliga samt stimulans av säregna intressen från förr. På boende nummer två menade de att vårdhundens syfte redan från början var att stimulera och glädja de äldre, många av dem tycker om djur och vårdhunden kommer dit för att de ska må bra och ha roligt. Hunden samlar de äldre, skapar gemenskap och är även tänkt att fungera som en typ av rehabilitering då den kan öka aktiviteten, rörligheten och kommunikationen bland de äldre.

3.3 Emotionell stimulering och beröring

Figur 1. Kategori: emotionell stimulering och beröring med tillhörande subkategorier.

I intervjuerna framkommer det att hunden inverkar på det emotionella planet hos de äldre, känslor bildas och behov kan tillfredsställas. I de intervjuer som gjorts förekommer ordet roligt frekvent på de båda boendena, informanterna är eniga om att de upplever att de äldre tycker att hundbesöket är roligt och underhållande.

"Dom tycker liksom att det är jätteroligt" (1:2)

På boende nummer två tar informanterna upp att personer med demens lever i nuet och därför ser de också mest reaktioner just här och nu då hunden är där, reaktioner som tyder på glädje. På de två boendena har de äldre själva uttryckt för personalen att de tycker om besöket, att det är just roligt.

"Det är många hos oss som kan säga liksom att, tycker att det är kul, vad dom har gjort med dom o att dom längtar efter att hon [vårdhunden] kommer tillbaka" (1:2)

På boende nummer ett upplevde personalen genom att se på boendes kroppsspråk och mimik, att när hunden är där uppstår många positiva känslor så som glädje, lugn och ro och tillfredsställelse. De njuter av att hunden är där. Olika människor reagerar olika på hunden, men man kan ändå se gemensamma mönster. På boende nummer två ser informanterna liknande känslor hos de boende så som glädje, men känsla av lugn och ro relaterat till hunden framkom inte. På boende nummer två framkommer även att de boende öppnar sig och visar mer känslor i hundens närvaro jämfört med när hunden inte är där.

"När han första gången fick träffa X [vårdhunden], och det var första gången som han sa nånting, då hade han bott här i några veckor, då sa han; hund, också så log han o han hade

inte visat oss nånting annat än aggressivitet. Men alltså han ler och han säger hund och försöker böja sig ner och klappa henne och då blir man ju nästan såhär så man vill grina”.

(2:1)

Informanterna upplever att hunden höjer stämningen på båda boendena och hos den enskilde boende, de skiner upp vid åsyn av hunden och det livar upp stämningen. På boende nummer två beskriver de även hur de äldre tinar upp och tycker att det är mysigt med hunden. Att det är mysigt med hunden framkommer även på boende nummer ett. Generellt i intervjuerna framkommer det att hunden skapar mycket glädje vid sina besök. På boende nummer två framkommer det att glädjen som bildas i och med hundens besök stannar kvar en tid efter det att hunden gått hem och att stämningen som hunden skapar finns kvar. På boende nummer ett beskriver en av intervjupersonerna hunden med följande ord;

”Hon [vårdhunden] är ju en riktig glädjespridare!” (1:2)

På boende nummer två framkom en negativ inverkan i form av oro efter vårdhundens besök. Efter besöket kunde boenden börja leta och fråga efter hunden. Oron kunde även göra att de började sakna djur de har haft tidigare i livet eller någon annan sak eller person som inte fanns där på boendet.

”Dom kan ju också bli orolig istället och börja fråga efter hund eller sin egen hund eller någonting”. (2:4)

På båda boendena skapade hunden en form av längtan/saknad hos de äldre. De hade något att se framemot, de frågar efter hunden, pratar om den och vill att den ska komma tillbaka till dem.

”Det är ju många som frågar ofta när hon [vårdhunden] kommer tillbaka å sådär”(1:4)

På boende nummer ett upplever informanterna att reaktionen på vårdhunden hos män och kvinnor är densamma. Men på boende nummer två upplevde några informanter att män och kvinnor reagerade lite olika på vårdhunden. Någon beskriver att kvinnorna pussar och kramar mer, men säger i nästa mening att en av männen har haft hunden i knät och kramar den och menar att skillnaden kanske inte är så stor ändå. Ytterligare en informant upplever att kvinnor reagerar lite annorlunda, kanske som någon form av moderskänslor som när de ser små barn uppstår i mötet med hunden, känslor som informanten menar att män kanske inte har på samma sätt.

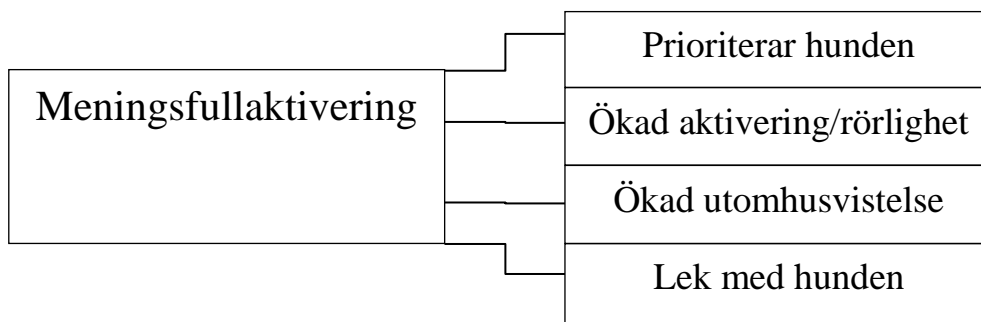
”Ja kanske att kvinnorna pussar o kramar mer dom då o sådär. Men jag hörde nu att en farbror hade haft han [vårdhunden] i knä förra gången o suttit med han o krama han o sådär då..” (2:2)

”Jag vet inte om, om kvinnor kanske är lite mer det här å, precis när kvinnor ser små barn, vi reagerar ju lite annorlunda än män gör (aa) för det mesta, så, nog tror jag att det är lite skillnad faktiskt.” (2:3)

Majoriteten av informanterna på bägge boendena beskriver vikten av beröring och närhet för de äldre. Behovet av närhet och beröring anser informanterna att hunden kan bidra till att uppfylla för de boende. Informanterna berättar att de äldre tycker om hundens närhet, att få ha hunden i knät, klappa och röra hunden. Att få känna hundens närhet, att få krama och gosa med hunden upplever informanterna är betydelsefullt för de äldre. En av informanterna på boende nummer två menar att beröringen kanske är extra viktig för män, att de får den här känslomässiga beröringen. En informant från boende nummer ett anser att man kan använda hunden på många olika sätt, i olika situationer, att de ger både lugn och ro, men också aktivitet för de äldre. Informanten ger ett exempel på hur vårdhunden kan användas i olika situationer, här är ett exempel på hur en vårdhund genom sin närhet kan lugna en äldre som är i livets slutskede;

”Vi hade en tant som låg inför döden, som var lite orolig och tyckte om djur, då tog hon [vårdhundsföraren] med sig en som hette X, en liten hund, jag vet inte vad det är för ras (skratt), då kröp hon [vårdhunden] ju upp där i sängen med henne och hon låg där och klappade henne”(1:3)

3.4 Meningsfull aktivering

Figur 2. Kategori: meningsfull aktivering med tillhörande subkategorier.

Majoriteten av informanterna från boende nummer två tar upp det här med att hunden är en meningsfull aktivering för de äldre, tar upp att de äldre har svårt att välja mellan hundens besök och de aktiviteter som det krockar med, men att majoriteten prioriterar att vara med vid besöket av hunden, det är viktigt för dem, de tycker det är roligt och underhållande.

”Jag frågade en farbror nu, vill du gå på bingo eller till hunden? Hunden! Sa han, det var liksom ingen diskussion. O även dom som gärna spelar bingo, för det är ju bingo nu på tisdagar samma tid, så går dom hellre till hunden” (2:1)

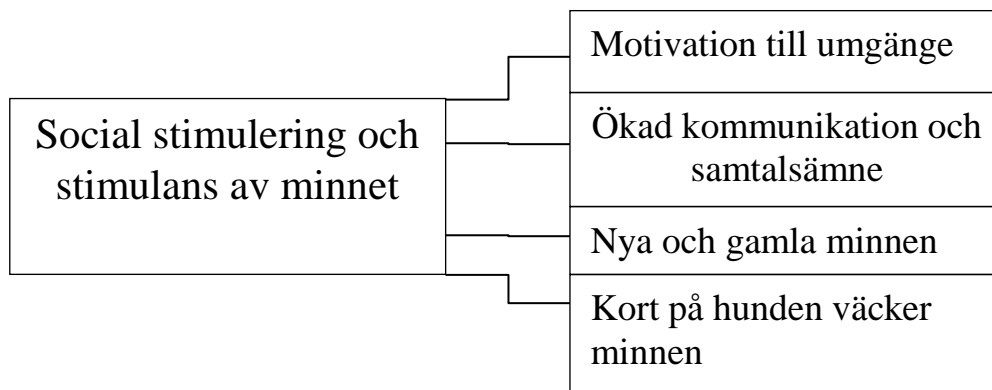
På bägge boendena framkom det att hunden gav de äldre fysisk aktivering. Då de äldre blev mer aktiva och rörliga av att hunden kom. På boende nummer två var det mycket det här att de sträckte sig efter hunden och ville klappa den, personalen upplevde att hunden gjorde dem mer motiverade och piggare till att röra på sig, att de ville sträcka och röra på sig för att komma i kontakt med hunden.

”Dom får liksom lite annan, dom blir lite rörligare på nå vis, det verkar nästan så, var så sist eller när jag var mä då, då var det som att vissa av dom verkligen kunde sträcka sig och röra bara för o nå hunden” (2:1)

Lek var något som var ett återkommande ämne på bägge boendena, de äldre lekte med hunden, kastade bollar och umgicks med hunden. Det var något som personalen upplevde var mycket positivt för de äldre, de upplevde att de äldre tyckte att det var mycket roligt och rogivande. På boende nummer ett var de lite mer inne på att de äldre kom ut mer i naturen genom hunden, de hade en aktivitet som de kunde ta med sig ut. De äldre gick ut på promenader med hunden då det var väder som passade för det, eller så lekte de med hunden ute i naturen, de hade en orsak till att gå ut.

”Dom kommer ju ut mer, dom rör på sig liksom (Öm), när dom leker med hunden och sådär, eller när dom går ut med henne ”(1:2)

3.5 Social aktivering och stimulans av minnet

Figur 3. Kategori: Social aktivering och stimulans av minnet med tillhörande subkategorier.

På boende nummer två framkom det att hunden skapar en form av gemenskap för de äldre. Då de äldre kan samlas runt hunden och umgås med den och varandra. Det framkom även på boende nummer ett att hunden var en samlingspunkt, att de äldre kunde samlas runt hunden, samlas och fika och umgås med hunden som en central punkt. Det blev som en orsak/motivering till att komma ut och umgås med andra.

”Dom träffas i små grupper dom som vill va med, dom pratar lite, dom fikar, dom ser hunden” (1:1)

På boende nummer ett framkom det att de boende pratade mer när hunden var närvarande, de hade något att prata om. På bägge boendena beskriver informanterna hur hunden blev ett samtalsämne för de äldre, dels mellan personalen och de boende, men också de boende emellan. Det blir som en samlingspunkt, som en social samvaro för dem.

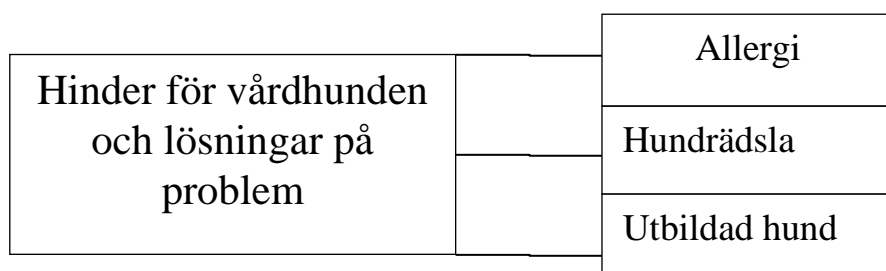
”Det blir ju så att man pratar, man har ju något att prata om, så är det ju med en hund, menar så är det tänkte jag säga med friska människor också, man kan ju prata med vem som helst om man har en hund med” (2:3)

Ett av de samtalsämnena som formades i och med vårdhundens besök på respektive boende var de äldres tidigare djur i livet. I och med vårdhundens närvaro började de associera tillbaka till de djur som de haft tidigare i sina liv, minnen väcktes och de började minnas tillbaka. Hunden skapar även nya minnen hos de äldre, minnen som gläder dem, minnen som gör att de vill att hunden ska återkomma. På boende nummer två beskrev personalen att de äldre hade

svårigheter att komma ihåg hunden själva, men påminde man dem om hunden reagerade de äldre på ett sätt som tydde på att de genom minnen av hunden blev glada, de ville att hunden skulle återkomma. Pensionärerna hade även på båda boendena foton på hunden som gjorde att de mindes hunden bättre. På boende nummer ett beskrev även några av informanterna hur de genom hunden upprätthöll minnet på några, de tränade minnet genom hunden.

”Vi pratar ju om den här hunden så, så som den tanten som jag hjälpte i morse då, när jag sa att nu idag kommer hunden så blir hon så glad och tycker att det är så roligt, men sen glömmet hon det tills att hon sitter där med hunden (aa) men att hon, dom gläds ju åt det... hon har en liten bild på den där hunden på sin rullator som hon tittar på” (2:3)

3.6 Hinder för vårdhund och lösningar på problem

Figur 4. Kategori: Hinder för vårdhunden och lösningar på problem med tillhörande subkategorier.

Några hinder eller problem med vårdhund hade informanterna svårt att se. På boende nummer ett finns en boende med lätt pälsdjursallergi, men han älskar djur och hundar och vill trots sin allergi träffa vårdhunden och får då göra det då det inte påverkar hans hälsa nämnvärt. På boende nummer två finns det personal som är allergisk men man löser det genom att hålla till i bestämda lokaler med hunden och att den med allergi inte går dit.

”Allergi, då är det att vi är på vissa platser varje gång då, inte är överallt utan dom vet var dom ska vara.” (2:2)

De menar även att hunden är av en allergivänlig ras som inte är så allergiframkallande. Det framkommer tankar om att allergier inte är så vanliga hos äldre och att det kanske kan komma

att bli ett större problem i framtiden då yngre generationer med mer allergier åldras och så småningom flyttar in på äldreboenden.

”Sen tror jag inte att det är så många av dom äldre som är allergisk, faktiskt, jag tror att det är mest yngre som är allergisk, det är väl personalen mer än dom som bor här (skratt) känns det som” (2:4)

På båda boendena undersöker man innan vårdhundsbesöken om de boende gillar djur, har haft djur innan eller har hundrädsla eller allergier, för att på så sätt förmedla intresse till vårdhundsföraren. Personer med hundrädsla behöver inte träffa hunden utan det är bara de som vill det som träffar den.

”Ja hundrädsla, dom går ju inte hit.. men och allergi har vi ju ingen som har. Dom går väl inte heller hit i såna fall.” (2:1)

På boende nummer ett finns det personal som är mycket hundrädd, men hon känner sig trygg med vårdhunden då den alltid hålls kopplad och är under kontroll av vårdhundsföraren.

”Men jag lär säga själv att jag är otroligt hundrädd, alltså panikslagen för hundar, men i och med att det här är en hund som kommer och är helt, alltså jobbar bara utefter kommando och inte släpps lös på någe vis utan det blir ju en eh.. man kan säga planerad eller en riktad kontakt i och med föraren så är det ju ingen fara liksom.” (1:1)

På bägge boendena framkommer att informanterna upplever att något som är viktigt i arbetet med vårdhund är att hunden är lämplig för jobbet och att den är utbildad för att den ska göra ett bra jobb och framför allt att det ska vara säkert och alla ska kunna känna sig trygga.

”Men när vårdhunden kommer, hon kommer ju iklädd sin gröna jobbarväst och då får, är ju vi personal uppmanade att inte gå fram och hälsa eller goa eller leka med den här hunden för att då jobbar hon [vårdhunden] och då ska hon bara jobba på kommando. Sen när hon har paus och vilar då tar X [vårdhundsföraren] av henne västen och då får den här (djupt andetag) hundälskande personalen gå fram och leka med henne liksom (skratt). För hon ska va koncentrerad på sitt jobb. Det är helt fascinerande att se alltså! Hon är helt fokuserad på det hon gör.” (1:1)

”Jätteduktiga hundar, verkligen, för dom BÖR nog vara utbildad, dom kan nog inte ta vem som helst för då går det inte. Då kan det nog hända olyckor kanske. Ja men just dom här [vårdhundarna] är ju super bra för dom får ju verkligen krama o gosa o hon

[vårdhundsföraren] kan ha tre stycken på bordet såhär och dom går fram o gosar hela tiden o så där då.” (2:2)

Något som tydligt framkommer i intervjuerna är att majoriteten av informanterna uppskattar vårdhundens besök och anser att den gör stor nytta. De har önskemål att vårdhund ska bli en accepterad metod inom äldreården och poängterar att de vill fortsätta med vårdhundsbesöken.

”Nej jag tycker, jag tycker det är bra att hon [vårdhunden] kommer ja, dom har ju verkligen något att se fram emot och en del älskar det här så är det... nej det är jättebra, det är det, så vi vill verkligen att hon fortsätter.” (2:4)

4. Diskussion

4.1 Huvudresultat

Syftet med studien var att beskriva vårdpersonalens upplevelser av vårdhundens inverkan på äldres välbefinnande och hälsa. I studiens resultat framkommer hundens inverkan på äldre i flera dimensioner. Hunden inverkar på de äldres känslor genom att sprida glädje, skapa lugn och ro samt höjer stämningen både hos den enskilda individen och i gruppen. Ett annat viktigt ändamål som hunden kan uppfylla är de äldres behov av närhet och beröring genom att de klappar hunden, har den i knät och gosar med den. Hunden motiverar till aktivitet, så som promenader, lek med hunden och ökade rörelser genom att aktiviteterna känns mer meningsfulla. Närvaron av hunden får de äldre att öppna sig och kommunicera mer med omvärlden, hunden blir ett samtalsämne och bidrar till en trivsamt socialt samvaro. Hunden kan väcka gamla minnen och även användas för att träna och upprätthålla minnen genom bilder på hunden och att vårdpersonalen pratar om den mellan besöken. Informanterna i studien ser i nuläget inte några större problem med vårdhund, de befintliga i form av hundrädsla och allergier går lätt att lösa. Men de menar att det kan bli ett större problem i framtiden med allergi då de anser att fler yngre har allergier.

4.2 Resultatdiskussion

Studien visar på att vårdpersonalen upplever att vårdhunden ger de äldre mycket glädje och underhållning. Dessutom uppger informanterna att de äldre själva har uttryckt sig verbalt om att de tycker det är roligt när hunden kommer. Även Florence Nightingale (1946) såg att djuren kunde ge människan glädje. Glädjen motiverar patienter till att genomföra sin träning

och rehabilitering i återhämtningen av ex. en stroke (Macauley 2006). Informanterna berättar att också de äldre med demensdiagnos visar glädje när de möter hunden. Att hundar kan påverka personer med demens positivt bekräftas i studier av Kanamori *m.fl.* (2001) och McCabe *m.fl.* (2002) där det beskrivs att hunden bland annat ökar välbefinnandet och minskar oro hos de dementa. På boende nummer ett talade man om att hunden skänkte lugn och ro till de äldre och det är något som är viktigt enligt studien av Choi *m.fl.* (2008) som beskriver att många äldres livssituation skapar oro och ångest, de känner sig ledsna, hjälplösa och isolerade. Barker och Dawson (1998) gjorde en studie på hur AAT inverkade på inlagda psykiatripatienter, i den framkom det att djurens besök reducerade ångesten hos majoriteten av deltagarna. Depression och ångest sänker livskvalitén och detta ökar till exempel intaget av antidepressiva läkemedel. (Smalbrugge *m.fl.* 2006). I denna studies resultat beskrivs hunden som en stämningshöjare, personalen upplever också att glädjen som hunden skapar varar en stund efter besöken. Detta beskrivs även i studien av Guzman *m.fl.* (2009) om djurägare i primärvården.

I studiens resultat framgår att beröring och närhet är betydelsefullt för de äldre och informanterna anser att hunden kan hjälpa till att uppfylla dessa behov. En studie av Borch och Hillervik (2005) visar att beröring är viktigt i omvårdnadsarbetet, det kan inbringa känslor som trygghet och välbefinnande men det är viktigt att tänka på att alla har olika behov vilket gör att man måste vara uppmärksam på den andres signaler. Personalen i studien tar reda på innan besöken vilka äldre som vill träffa hunden, de tar hänsyn till att inte alla vill. Närheten till djur kan enligt Handlin (2010) skapa lugn genom att höja nivåerna av oxytocin samt sänka puls och blodtryck hos människan.

Denna studie visar att vårdhunden kan upplevas som en meningsfull aktivitet för de äldre, dem tycker att det är roligt och dem blir glada. Vikten av att ha meningsfulla aktiviteter i vardagen visar flertal tidigare studier (Borglin *m.fl.* 2005, Hjaltadottir & Gustafsdottir 2007). Enligt en studie av Harmer och Orrell (2008) på personer med demens är en meningsfull aktivitet när de känner att den är underhållande och de får glädje från den. Det framgår även att de äldre önskar sig fler aktiviteter som betyder något för dem. Deltagarna i nya och speciella aktiviteter uppskattade dessa då de kom ifrån boendets enformiga rutiner (Hjaltadottir & Gustafsdottir 2007).

Denna studie visade att vårdhunden i många fall bidrog till att de äldre blev mer fysiskt aktiva och rörliga. Fysisk aktivering är något som har betydelse för livskvalitén för de äldre enligt

Rennemark *m.fl.* (2009), de blev engagerade och kände social och emotionell förankring till vardagen. Tidigare studier visar att hundägare är mer fysiskt aktiva än icke-djurägare (Serpell 1991, Müllersdorf *m.fl.* 2010). På det första boendet framkom det att de äldre kom ut i naturen mer tack vare hunden, de gick på promenader med hunden eller lekte med den utomhus när vädret tillät. Hjaldottir & Gustafsdottir (2007) skriver i sin studie att äldre spenderar så mycket tid inomhus att de gärna vill komma ut mer i naturen, även äldre personer med demens vill komma ut på promenader mer (Harmer & Orrell 2008). I Müllersdorf's *m.fl.* (2010) studie framgick det att hundägare kommer ut i naturen mer tack vare hunden.

I denna studies resultat framkommer det att vårdhunden skapade en känsla av gemenskap, blev en samlingspunkt för social samvaro och ett samtalsämne för de äldre. Det är vanligt att äldre känner sig ensamma av olika anledningar enligt flera studier (Guzman *m.fl.* 2009, Choi *m.fl.* 2008, Anderberg & Berglund 2010, Larsson *m.fl.* 2009). I tidigare studier framkommer det att pensionärerna på äldreboenden ofta har dålig kontakt och kommunikation mellan varandra, de tycker inte att de har något gemensamt eller något att prata om (Hauge *m.fl.* 2007, Sainio *m.fl.* 2008). I en annan studie framhålls att äldre känner ett behov av att ha social stabilitet genom vänner och familj (Borglin *m.fl.* 2005). Ytterligare en studie visar att ett socialt nätverk är viktigt för äldre, de får en känsla av social samhörighet samt att det höjer livskvalitén (Dale 2010).

I studien framkommer att vårdhunden väckte gamla minnen, skapade nya minnen samt att den användes för att upprätthålla minnesfunktionen hos de äldre. Äldre vill lära sig nya saker och göra något nytt för att komma ifrån enformigt vardagsliv på äldreboendet (Borglin *m.fl.* 2005). Aktiviteter som speglar intresse från det tidigare livet är stimulerande och hjälper de äldre att känna sig värdefulla (Harmer & Orrell 2008).

Det framkommer i studien att vårdhunden kan inverka positivt på äldres välbefinnande på flera sätt så som skapa glädje och gemenskap samt öka motivation och mening. Välbefinnande och psykiskt mående har enligt Katie Eriksson minst lika stor betydelse för människans upplevelse av hälsa som fysisk och kroppslig sundhet (Kristoffersen *m.fl.* 2005).

Studiens informanter såg inte mycket problem med vårdhund. Eventuella problem kunde lösas med relativt enkla medel. Allergier respekterades och så även hundräddsla, något som var av stor vikt för hundrädda var att hunden var utbildad och under kontroll av föraren. Majoriteten av de studier som gått genom av författarna skriver vikten av att mer forskning

behövs inom området för att just kunna utvärdera djurens effekt inom vården (Cole *m.fl.* 2007, Benda *m.fl.* 2003, Guzman *m.fl.* 2009).

Författarnas studie visar på att det som många äldre saknar på äldreboendet, så som brist på social samvaro och meningsfulla aktiviteter, vilket bidrog till minskad livskvalitet (Harrefors *m.fl.* 2009, Larsson *m.fl.* 2009, Borglin *m.fl.* 2005) kunde vara behov som hunden kunde tillfredsställa hos de äldre, vilket då också kan bidra till ökad livskvalitet.

4.3 Metoddiskussion

En kvalitativ studie värderas utifrån tre kvalitetsbegrepp enligt Graneheim och Lundman (2004), Credibility (trovärdighet), dependibility (tillförlitlighet), och transferability (överförbarhet), detta för att säkerställa studiens trovärdighet. Författarna använde sig av dessa tre komponenter vid granskning av metoden.

En av författarna var mycket insatt i ämnet hundar och dess användning inom vården vilket ger en större förförståelse och kan ha en negativ inverkan på resultatets trovärdighet, då risken för en subjektiv inverkan finns. Den andra författaren hade dock ingen tidigare erfarenhet av ämnet och kunde hjälpa sin medförfattare att åsidosätta sin förförståelse genom diskussion. Detta anser författarna gör att resultatet inte påverkades av författarnas subjektiva upplevelser och då stärker trovärdigheten.

Författarna använde sig av en beskrivande kvalitativ design, vilket de ansåg var ett självklart val då syftet med studien var att beskriva hur vårdpersonal upplevde inverkan av en vårdhund hos äldre personer på äldreboenden. I boken ”Att göra systematiska litteraturstudier” tar författarna Forsberg och Wengström (2008) upp just detta, att designen styrs av studiens frågeställningar och syfte.

Studien innehåller endast tio informanter och de är enbart fördelade till två äldreboenden vilket kan påverka studiens trovärdighet. Att författarna även använt sig av ett bekvämlighetsurval där informanterna plockas ut efter tillgänglighet kan påverka trovärdigheten, eftersom resultatet kan bli icke överensstämmande med den övriga populationen (Polit och Beck 2008). Men författarna ansåg att detta var nödvändigt i förhållande till den begränsade tiden och det faktum att få boenden i Sverige har besök av vårdhund vilket begränsade urvalet, möjlighet till att resa långa sträckor för intervjuer fanns inte. Åtta av tio av informanterna som deltog i studien var undersköterskor, en var vårdbiträde och en distriktssköterska och alla var kvinnor. Detta kan ha påverkat studiens trovärdighet

genom att ju större variation av ålder, profession och kön gör studien rikare och fler perspektiv på fenomenet belyses och tas med i beräkningen. Att få en större variation på personalen ansåg författarna vara svårt att uppnå, då dels tiden för sökande av informanter var begränsad och dels att utbud av boenden med besök av vårdhund är begränsat. Majoriteten av omvårdnadspersonalen i Sverige är just kvinnor och därav anser författarna att det stärker studiens trovärdighet.

Datainsamlingsmetoden bestod av halvstrukturerade kvalitativa intervjuer. Författarna utformade en intervjuguide med öppna frågor inför intervjuerna. Författarna valde denna metod för att inga dörrar skulle stängas för följdfrågor. Följdfrågor är bra att använda sig av för att säkerställa att inga missförstånd bildas, detta anser författarna höjer studiens tillförlitlighet. För att ytterligare stärka tillförlitligheten och visa att författarna inte misstolkat informanterna citeras de i resultatet. Inför denna studie var författarna mycket ovana med intervjutekniken, att utföra en intervjustudie var en första gångs företeelse för bägge författarna och att intervjua personer på rätt sätt utifrån den valda metoden var mycket främmande, vilket kan bli en svaghet i studien. Men dels hjälpte intervjuguiden författarna att ställa samma frågor på samma sätt till alla informanter vilket gjorde att insamlingen blev konsekvent. Intervjuguiden testades även genom två testintervjuer för att säkerställa att svaren var tillfredsställande i förhållande till studiens syfte och att författarna fick pröva sina intervjutekniker och justera dem om det ansågs behövas vilket författarna ansåg inte behövdes. Detta anser författarna stärka studiens tillförlitlighet.

Själva datainsamlingen ägde rum under en mycket kort tid, författarna besökte respektive boende under en förmiddag vardera. Om studien förlöpt under längre tid hade intervjuerna kunnat utföras med längre tidsintervall och på så sätt förbättrat författarnas intervjuteknik, givit mer tid till reflektion och se om svaren ändras över tiden, och genom det uppnå starkare tillförlitlighet. Efter att alla intervjuer var insamlade transkriberade författarna alla intervjuer med så kort intervall period efter intervjuerna som möjligt för att inte förlora känslan för intervjuerna. Det som sades fanns färskt i minnet och påverkades inte av egna subjektiva åsikter eller litteraturens åsikter vilket författarna anser stärker tillförlitligheten. I förhållande till den tid som givits till studien ansåg författarna att det var nödvändigt att dela upp arbetet, så författarna delade på intervjuerna och transkriberade hälften var, svagheten med detta var att egna slutsatser kunde dras redan här av den enskilde författaren. Om författarna däremot suttit tillsammans och gjort transkriberingarna hade de kunnat påminna och hjälpa varandra med objektiviteten. Författarna hade dock under hela processen kontakt med varandra för

stöttning och kontroll av varandra arbete, författarna var under hela processen insatt i medförfattarens analys.

Metod för analys av materialet var kvalitativ innehållsanalys. Samma analysmetod har använts genom hela processen vilket stärker tillförlitligheten. Författarna var mycket ovana med denna metod vilken kan bli en svaghet i studien, men efter att ha studerat litteratur om metoden kände sig författarna mer bekväm med den. En kritisk punkt i analysfasen är vid uttagning av meningsbärande enheter. Om enheter är för stora finns en risk att de innehåller flera olika betydelser som då inte kan belysas och om de är för små kan innehållet förlora sin mening (Graneheim & Lundman 2004). Författarna har dels genom hela analysfasen läst igenom de transkriberade intervjuerna gång på gång och gått från de uppdelade enheterna till helheterna i intervjuerna för att på så sätt inte tappa helheten. Författarna har även genom hela analysfasen hjälpts åt med sina analyser för att få ett bredare perspektiv, behålla objektiviteten och hjälp i processen vid uttagning av enheterna för att inte förlora data. Författarna hade under studien en handledare som var väl insatt i analysmetoden och uppsatsarbetet, handledaren hjälpte författarna under processen med sin expertis vilket författarna anser stärker tillförlitligheten.

Om studien är överförbar eller inte kan endast läsaren avgöra (Graneheim och Lundman 2004). Författarna anser att metoden är så pass välbeskriven att detta beslut kan tas av en läsare, om studien är applicerbar till läsarens miljö och förutsättningar.

4.4 Allmän diskussion

Den äldre befolkningen i världen ökar och Sverige är inget undantag. Utgångspunkten för dagens äldrevård är att se hela människan genom att tillgodose behov av omsorg och omvårdnad samt erbjuda ett aktivt liv och inflytande över sin vardag (Regeringskansliet 2004). Vårdhundar kan medverka till ett aktivt liv och god omvårdnad då de både kan göra människan mer aktiv och tillfredsställa flera av de behov som de äldre ansåg påverkade sin livskvalitet. Det är viktigt att i rollen som sjuksköterska ständigt söka nya omvårdnadsalternativ för att förbättra äldres hälsa och välbefinnande. I en studie av Choi *m.fl.* (2008) framkommer det att hos äldre är det oftast inte den medicinska statusen som påverkar livskvaliteten i första hand utan ofta är det psykosociala delar som höjer respektive sänker livskvaliteten. Omvårdnadsteoretikern Katie Eriksson beskriver att hälsa är ett fenomen med olika dimensioner, att människan är en odelbar helhet, där frånvaro av sjukdom inte är samma sak som att ha hälsa. Psykologen Siri Naesse skriver att livskvalitet är att må bra, ha goda

känslor och en positiv inställning till livet (Kristoffersen *m.fl.* 2005). Att som sjuksköterska ha detta i åtanke är viktigt, att förstå att det inte enbart är den medicinska statusen som påverkar hälsan och välbefinnandet, att även se till alternativa omvårdnadsåtgärder som t.ex. en vårdhund bör utvärderas för att se vilken nytta den kan visa sig ha för de äldre och deras livskvalitet.

De två äldreboendena som deltog i studien hade varsitt vårdhundsteam som hade olika utbildning och även lite olika arbetssätt. Det ena teamet arbetade alltid med kopplad hund, både i grupp och individuellt med specifika övningar med hunden och den äldre. Det andra teamet arbetade enbart i större grupp och hunden springande fritt med översyn av föraren. Det vore intressant med forskning på vad olika arbetssätt med vårdhunden får för effekter på de äldre.

Något som också visade sig i studien var att vårdpersonalen var mycket positiva till vårdhunden och även de verkade se fram emot hundens besök och uppskattade att få klappa och leka med hunden. Studier om vårdhundsbesökens inverkan på vårdpersonalen skulle vara intressant då vi inte funnit några sådana, författarna tror att hunden kan höja stämningen och skapa glädje även hos personalen. Överhuvudtaget är det relativt få studier om vårdhund som gjorts i Sverige, andra förslag till studier som författarna finner intressant är t.ex. observationsstudier av vårdhund och äldre, intervjustudier med de äldre själva som informanter och jämföra vad olika vårdhundsutbildningar ger för effekt på resultatet av vårdhundsteamens arbete.

Studien har visat exempel på att vårdhundar kan ge mycket glädje och tillfredsställelse och i vissa fall fylla en otroligt betydelsefull uppgift. Exempel på det var den aggressive tyste mannen som i hundens närvaro log, talade och ville klappa hunden eller kvinnan som låg inför döden och var orolig men blev lugn när hunden la sig intill henne i sängen.

Författarna hoppas att med studien bidra till den etablering av vårdhund som fortfarande sker i Sverige, att fler får upp ögonen för vårdhundens positiva inverkan på flera områden och tar in den i olika verksamheter. Det finns några saker man bör tänka igenom innan man inför vårdhund i verksamheten. Dels att det är av stor betydelse att vårdhundsteamet, hunden och föraren, har adekvat utbildning för jobbet samt att de båda är väl lämpade för det för att det ska vara säkert, trevligt och ge ett gott resultat. En hund som inte har tillräckligt bra mentalitet skulle kunna utgöra risk för obehagliga upplevelser eller skador och det är därför av största vikt att hundarna blir lämplighetsprovade innan utbildningen och arbetet påbörjas (Höök

2010). Annat att tänka på innan man tar in vårdhund till en verksamhet är att det finns en plan för hur man hanterar allergier och hundrädsla, något som båda boendena i studien hade.

Något som skulle kunna bromsa vårdhundars etablering i Sverige är att vårdhundsförare ofta arbetar ideellt, de får ingen lön för det arbete de gör och de betalar ofta den kostsamma utbildningen med pengar ur egen ficka. Detta kan bidra till att många väljer att inte ta steget att utbilda sig och hunden till vårdhundsteam och hindrar utvecklingen inom området. En lösning på detta skulle kunna vara att de får sin utbildning betald av kommunen och/eller någon form av bidrag eller lön för det arbete de utför.

4.5 Slutsats

Vårdpersonalen som deltog som informanter i studien var positiva till vårdhundar i äldreomsorgen. De berättade om vårdhundars positiva inverkan på äldres hälsa och välbefinnande i flera dimensioner.

5. Referenser

Anderberg P. & Berglund A-L. (2010) Elderly persons' experiences of striving to receive care on their own terms in nursing homes. *International Journal of Nursing Practice* **16**, 64-68.

Banks M.R. & Banks W.A. (2002) The effects of animal-assisted therapy on loneliness in an elderly population in long-term care facilities. *Journal of Gerontology* **57A(7)**, M482-M432.

Barker S.B & Dawson K.S. (1998) The effects of animal-assisted therapy on anxiety ratings of hospitalized psychiatric patients. *Psychiatric Services* **49(6)**, 797-801.

Benda W, McGibbon N.H, Grant K.L. (2003) Improvements in muscle symmetry in children with cerebral palsy after equine-assisted therapy (hippotherapy). *The Journal of Alternative and Complementary Medicine* **9(6)**, 817-825.

Beck-Friis, B., Strang, P. & Beck-Friis, A. (2007) *Hundens betydelse i vården. Erfarenheter och praktiska råd*. Gothia förlag, Växjö.

Borch H. & Hillervik C. (2005) Upplevelser av kroppslig beröring i omvårdnadsarbetet – patienter berättar. *Vård i Norden* **25(78)**, 4-9.

Borglin G, Edberg A-K. & Hallberg I.R. (2005) The experience of quality of life among older people. *Journal of Aging Studies* **19**, 201-220

Choi N.G, Ransom S. & Wyllie R.J. (2008) Depression in older nursing home residents: The influence of nursing home environmental stressors, coping and acceptance of group and individual therapy. *Aging & Mental Health* **12(5)**, 536-547.

Cole K.M., Gawlinski A., Steers N. & Kotlerman J. (2007) Animal-assisted therapy in patients hospitalized with heart failure. *American Journal of Critical Care* **16(6)**, 574-585

Dale B., Saevareid H.I., Kirkevold M. & Söderhamn O. (2010) Older home nursing patients' perceptions of social provisions and received care. *Scandinavian Journal of Caring Sciences* **24**, 523-532

Edwards N.E, Beck A.M. (2002) Animal-assisted therapy and nutrition in Alzheimer's disease. *Western Journal of Nursing Research* **24(6)**, 697-712.

Forsberg F. & Wengström Y. (2008) *Att göra systematiska litteraturstudier*. Natur & kultur, Stockholm

Graneheim U.H. & Lundman B. (2004) Qualitative content analysis in nursing research: concepts, procedures and measures to achieve trustworthiness. *Nurse Education Today* **24**, 105-112.

Guzman A.B., Cucueco D.S., Cuenco I.B.V., Cunanan N.G.C., Dabandan R.T. & Dacanay E.J.E. (2009) Petmanship: Understanding elderly filipinos' self-perceived health and self-esteem captured from their lived experiences with pet companions. *Educational Gerontology* **35**, 963-989.

Handlin, L. (2010) *Human-human and human-animal interaction. Some common physiological and psychological effects* SLU Service, Uppsala.

Harmer B.J. & Orrell M. (2008) What is meaningful activity for people with dementia living in care homes? A comparison of the views of older people with dementia, staff and family carers. *Aging & Mental Health* **12**(5), 548-558.

Harrefors C., Sävenstedt S. & Axelsson K. (2009) Elderly people's perceptions of how they want to be cared for: an interview study with healthy elderly couples in northern Sweden. *Scandinavian Journal of Caring Sciences* **23**, 353-360.

Hauge S. & Heggen K. (2007) The nursing home as a home: a field study of residents' daily life in the common living rooms. *Journal of Clinical Nursing* **17**, 460-467.

Hjaltadóttir I. & Gustafsdóttir M. (2007) Quality of life in nursing homes: perception of physically frail elderly residents. *Journal Compilation* **21**, 48-55.

Höök, I. (2010) *Hund på recept, den professionella vårdhunden*. Gothia förlag, Stockholm,

Kanamori, M., Suzuki, M., Yamamoto, K., Kanda, M., Matsui, Y., Kojima, E., Fukawa, H., Sugita, T. & Oshiro, H. (2001) A day care program and evaluation of animal-assisted therapy (AAT) for the elderly with senile dementia. *American Journal of Alzheimer's Disease and Other Dementias* **16**(4), 234-9.

Kristoffersen N.J., Nordvedt, F., Skaug, E-A. (2005) *Grundläggande omvårdnad del 4*. Liber AB, Danmark

- LaFrance C., Garcia L.J., LaBreche J. (2007) Case report: The effect of a therapy dog on the communication skills of an adult with aphasia. *Journal of Communication Disorder* **40**, 215–224.
- Larsson Å., Haglund L. & Hagberg J-E. (2009) Doing everyday life – experiences of the oldest old. *Scandinavian Journal of Occupational Therapy* **16**, 99-109.
- Macauley B. (2006) Animal-assisted therapy for persons with aphasia: A pilot study. *Journal of Rehabilitation Research and Development* **43**(3), 357–366.
- McCabe B.W., Baun M.M., Speich, D. & Agrawal, S. (2002) Resident Dog in the Alzheimer's Special Care Unit. *Western Journal of Nursing Research* **24**(6), 684-696.
- Müllersdorf, M., Granström F., Sahlqvist L. & Tillgren P. (2010) Aspects of health, physical/leisure activities, work and socio-demographics associated with pet ownership in sweden. *Scandinavian Journal of Public Health* **38**, 53–63.
- Nightingale, F. (1946) *Notes on nursing. By Florence Nightingale*. J.B. Lippincott company, Philadelphia.
- Olsson, H. & Sörensen, S. (2008) *Forskningsprocessen- Kvalitativa och kvantitativa*. Liber AB, Stockholm.
- Polit, D.F. & Beck, C.T. (2008) *Nursing research. Generating and Assessing Evidence for Nursing Practice*. Lippincott Williams & Wilkens, Philadelphia
- Prosser L., Townsend M. & Staiger P. (2008) Older people's relationships with companion animals: a pilot study. *Nursing Older People* **20**(3), 29-32.
- Rennemark M., Lindwall M., Halling A. & Berglund J. (2009) Relationship between physical activity and perceived qualities of life in old age. Results of the SNAC study. *Aging & Mental Health* **13**(1), 1-8
- Regeringskansliet (2004) Äldrevårdsutredningen. Hämtad 2011-03-05 från: <http://www.regeringen.se/sb/d/3441/a/20468>
- Sainio J. & Hansebo G. (2008) Att flytta till sjukhem – en ny fas i livet. *Vård i Norden* **28**(88), 27-31

Schultz P.N., Remick-Barlow G.A. & Robbins L. (2007) Equine-assisted psychotherapy: A mental health promotion/intervention modality for children who have experienced intra-family violence. *Health and Social care in the community* **15**(3), 265-271.

Scocco P., Rapattoni M. & Fantoni G. (2006) Nursing home institutionalization: a source of ustress or distress for the elderly? *International Journal of Geriatric Psychiatry* **21**, 281-287.

Serpell, J. (1991) Beneficial effects of pet ownership on some aspects of human health and behaviour. *Journal of the Royal Society of Medicine* **84**, 717-720.

SFS 1982:763. *Hälso- och sjukvårdslagen*. Stockholm: Riksdagen.

Smalbrugge M., Pot A.M., Jongenelis L., Gundy C.M., Beekman A.T.F. & Eefsting J.A. (2006) The impact of depression and anxiety on well being, disability and use of health care services in nursing home patients. *International Journal of Geriatric Psychiatry* **21**, 325-332

Statistiska centralbyrån (2002) Befolkning efter ålder och kön. Hämtat 2011-03-05 från; www.scb.se/statistik/BE/BE0701/2000I02/BE51ST0303_05.pdf

Statistiska centralbyrån (2007) demensjukdomarnas kostnader och antalet dementa i Sverige. Hämtat 2011-04-05 från: <http://www.socialstyrelsen.se/publikationer2007/2007-123-32>

Tomas P.A. (2009) Is it better to give or to receive? Social support and the well-being of older adults. *Journal of Gerontology* **65B**(3), 351-357